

İŞÇİ SAĞLIĞI MÜCADELESİ NEREYE ODAKLANMALIDIR?

S. Murat ÇAKIR
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi

Son bir, bir buçuk yıldır Ankara merkezli hatta daha da daraltarak söyleyeyim Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (MSG) Editoryası olarak bir tartışma yürütülüyor. Buna göre çalışırken yaşamını yitiren işçilerin ölümleri “işçi cinayeti” kavramı ile açıklanıyor.

İşçi cinayeti, bir iki internet sitesi – sol çevre tarafından benimsendi ve kullanılmaya başlandı. Ancak sol hareket içinde genel bir kabul görmedi. Takiben 3 Mart eylemlerinde kullanılması üzerine konuya dair görüşlerimizi tekrar ifade ettik. Ancak kişisel gözlemim belki de daha kapsamlı olarak iş cinayetleri ve mücadele üzerine bir yazı kaleme alınarak konuya o zaman bir nokta koymaktı. Çünkü yine bu tartışma bir şekilde önümüze çıkacaktı. Teoriyi küçümsememek gerekiyordu...

Nitekim iki ay evvel İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) Meclisi iç iletişim mail grubunda konu bir vesile ile açıldı ve MSG Editoryası tarafından tartışmaya davet edildik. Farklı yönleriyle yapılan tartışmada görüşlerimizi bildirdik ve MSG Editoryası'ndan bir yanıt gelmedi. Ancak derginin bu sayısının iş-işçi cinayetlerine ayrıldığını öğrendik. Emre Gürcanlı konuya dair İleri Haber'de (1) ortaya koyduğu görüşleri biraz daha genişleten bir yazı kaleme alacak. Benden de sürecin pratik yönünü anlatan bir yazı yazmam istendi. İşçi sağlığı mücadelesine on yıla yakındır emek veren bir arkadaşınız olarak düşüncelerimi paylaşmaya çalışacağım...

Gerçi bir çekincemi belirtmeliyim. O da MSG Editoryası'nın mail grubumuzda tartışmaya davet edip cevap vermemesi ve konuyu dergi gündemi

haline getirmesi. Yani mücadele zeminini kendinin belirlemesi ve belirlediği zemine bizi çekmesi bir eşitsizlik düzlemidir...

İş Kazası, İş Cinayeti...

İş kazası kavramı sermaye ve devleti tarafından kullanılmaktadır. Buna göre işçi ölüm ve yaralanmalarının ana nedeni işçinin dikkatsizliği ve bireysel koruyucuları kullanmamasıdır. Esasen yapılan kamu spotları durumu özetlemektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı “İş kazası diye bir şey yoktur” başlıklı kamu spotunda¹ büro işçisi kadın “güvenilir bir firmada çalıştığını, yapmaması gereken basit bir hata yapacağını ve bitkisel hayata gireceğini, kendisinin ve sevdiklerinin hayatını mahvedeceğini” belirtiyor. Yani gündelik dilde ifade edersek “patronlar ve şirketleri güvenilirdir ama işçiler aptaldır”...

İş kazası argümanı güncel olarak ülkenin içinde bulunduğu politik konjonktüre ya da kültürel özelliklerine göre de desteklenir. Ülkemizde iktidar partisi temsilcileri çıkar “madenciler güzel öldü”, “ölüm bu işin fitratında var” gibi söylemlerde bulunur. Şimdilerde ise “ülkemizin kalkınması için işçilerimizi feda ediyoruz” derlerse şaşırılmamak gerekir (2).²

İşçi hareketlerinin geliştiği dönemlerde devrimciler sermayenin dilinin kullanımının da önüne geçebilirler, onu sınırlandırır ve işçi sağlığı mücadelesini iktidar mücadelesinin bir başlığı haline getirebilirler. Tam da bu noktada işçi cinayeti

kavramının yeni icat edilen değil en az 40 yıldır kullanılan bir kavram olduğunu hatırlatmamız gerekir. Örneğin Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği'nin (TÖB-Der) 1975 yılı tarihli dergisi iş cinayetlerine ayrılmıştır. Yine 1989 Bahar Eylemleri'nde iş cinayetleri hareketin içinde öne çıkan bir başlıktır. Yeraltı Maden-İş Sendikası gerek 1974-1980 dönemi örgütlenmesinde gerekse 1992-1996 dönemi örgütlenmesinde iş cinayetlerinin önlenmesine dair kapsamlı adımlar atmıştır.³

Özetle işçi hareketinin zayıf olduğu dönemlerde “iş kazası” kavramı solda da egemen hale gelmiştir. İşçi hareketlerinin güçlendiği dönemlerde ise birçok alanda olduğu gibi sermayeyi sınırlandıran adımlardan ve iktidar mücadelesinin başlıklarından biri de iş cinayeti kavramı ve mücadelesi olmuştur.

2000'li yıllar ve iş cinayetlerine karşı mücadele
İşçi sağlığı mücadelesinin yükselmesinin 2000'li yıllar ile beraber nesnel ve öznel iki temel belirleyeni var. Nesnel olarak neoliberal sömürge kapitalizminin ülkemizde olgunlaşmasının bir krizi olarak işçi ölümleri, yaralanmaları, sakatlanmalar ve hastalıklar nüfusun çoğunluğunun gündelik yaşamının bir parçası haline getirildi (3).⁴ Bu durumu mücadele içinde “artık işçi ülkesi olduk” esprisiyle özetliyorduk. Yazıda konunun pratik yönüne değineceğimi belirttiğim için bu hususu ayrıntılandırılmıyorum...

Öznel olarak ise ortada yükselen bir işçi hareketinden söz edilemez. Öyle ki 28 Şubat darbesi ile birlikte önce Kürt hareketi ardından ölüm oruçları ile sosyalistlere yoğun saldırıların yaşandığı bir dönemdi. Paralel olarak sendikal hareket iyice etkisizleşmişti. Böylesi bir dönemde nesnel koşullara iradi bir müdahale olarak işçi sağlığı başlığı öne çıkarıldı. İlk mücadele alanı Tuzla tersaneleri oldu.

Tuzla tersaneleri: Limter-İş etrafında kümelenen işçi hareketi⁵ zaman zaman işçi ölümleri karşısında tepkisel refleks veriyordu. Öyle ki 1995 sonrasında itibaren iki üç yılda bir işçi ölümleri karşısında toplu iş bırakma yaşanıyor ve işçiler E-5 karayolunu trafiğe kapatıyordu. Tabi bu tepkiyi sıçratacak bir mücadele düzlemi olmadığı için işçiler çalışmaya geri dönüyorlardı. 2005 yılı ile birlikte ise birleşik bir mücadele ortaya çıktı. İşçi ölümleri zaten “iş cinayeti” olarak nitelendiriliyor devlet ve sermayenin örgütü Türkiye Gemi İnşa Sanayicileri Birliği'nin (GİSBİR) karşı mücadele bayrağı yükse-

liyordu. Bu dönemde iş cinayeti kavramının teorik açıklamasını Yüksel Akkaya Kızıl Bayrak gazetesinde ifade edecekti:

“...Engels'in yerinde ifadesiyle ‘Bir insan, bir başkasına ölüme yol açan bir zarar verdiği zaman buna adam öldürme diyoruz; saldırgan, vereceği zararın öldürücü olduğunu önceden biliyorsa o zaman buna cinayet diyoruz’. İşverenler, doğal olmayan bir ölümle, basit ve önlenebilir bir kazadan koruyamayarak işçileri iş kazaları nedeniyle ölümle karşı karşıya bıraktığı için bu bir cinayettir. Öyle söylendiği gibi basit kaza sonucu ölüm değildir. Engels'in söylemi ile, işverenler, iş kazasında ölen işçileri yaşamın gereklerinden yoksun bırakıp, bu kazalar ile yaşayamayacakları konuma soktuğu için bu bir cinayettir, örtülü, kasıtlı bir cinayettir. Hiç kimsenin kendisini savunmadığı bir cinayettir; kimse katili görmediği için, mağdurların ölümü ‘doğal’ kabul edildiği için de ‘cinayet gibi olmayan cinayettir’, suç bir şeyi yapmaktan çok yapmamaktan kaynaklanmaktadır...” (4)

Vurgu kaza yerine cinayettir. Öne çıkarılan husus bir sınıfın “burjuvazi”nin diğer sınıfa “proletarya”ya karşı işlediği suçlardan birisidir ve kökeni sermaye düzeninin varlığıdır. O dönemde işçi sağlığı mücadelesinde bulunan tüm emektarlar bu konuda görüş birliğindedir. “İş kazası değil iş cinayeti” bir mücadele sloganı olarak yaygınlaşmaktadır.

Tuzla tersanelerindeki mücadelenin devamına bakalım. 1 Mayıs 2006'da Tuzla tersane işçileri Limter-İş pankartı ardında iş cinayetlerine karşı söylemleri ve baretleri ile yer aldı. Devlet ve sermayenin saldırıları gecikmedi, mücadelenin önünün alınması gerekiyordu. Nitekim Limter-İş Sendikası Genel Başkanı Cem Dinç ve Eğitim Uzmanı Kamber Saygılı “polise mukavemet” gerekçesiyle tutuklandı. Mahkemede konuşan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) Genel Sekreteri Musa Çam işçilerin “suç” sayılan taleplerini şöyle özetliyordu (5):

“Pek çok işçinin ölümüne ve yüzlercesinin yaralanmasına yol açan iş koşullarıyla toplama kamplarından farksız olan tersanelerde, iş cinayetlerinin sorumlularının yargılanması. İş güvenliği tedbirlerinin alınması. Uzun çalışma saatlerine son verilmesi. Her tersaneye sağlık ekipmanı sağlanması. Hak ettikleri ücretlerin zamanında ödenmesi. Yatırılmayan sigorta primlerinin yatırılması.”

20 Temmuz 2006'da Cem Dinç ve Kamber Saygılı serbest bırakıldı. İş cinayetlerine karşı mücadele ana başlığıyla sürdürülen pratik 22 Ağustos'ta Dearsan Tersanesi işçisi İbrahim Levent'in⁶ iş cinayetinde katledilmesiyle başka bir boyuta sıçradı. İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şubesi Çalışma Yaşamı Komisyonu'nun yaklaşık 25 bin işçinin çalıştığı Tuzla tersane bölgesine ilişkin açıkladığı raporda, "son 8 ayda 13 işçi, son 50 günde ise 5 işçi yaşamını yitirdiği; yüzlerce işçinin ise yaşanan iş kazaları sonucu sakat kalarak iş hayatlarını devam ettiremez duruma geldiği" belirtiliyordu. Tuzla Türkiye'nin gündemi haline geliyordu.

Bu gelişmeler 21 Eylül 2006'da Limter-İş Sendikası'nın basılmasına ve Genel Başkan Cem Dinç ve Genel Sekreter Zafer Tektaş'ın tutuklanmasına yol açtı. Dosya üzerine gizlilik kararı vardı ve sadece örgüt üyeliğinden tutuklama verildi açıklaması yapılıyordu. Sendika üzerinde bir tecrit politikası uygulanmaya çalışıldı. Öyle ki sendikada parmak izi taraması yapılıyor, işçiler sendikaya gitmemeleri konusunda uyarılıyordu. Meşruiyeti güçlendirmek için bazı sendikalar tarafından Limter-İş'i açma ve nöbet tutma eylemleri gerçekleştirildi.

2007 yılının Ekim ayına gelindiğinde ise Limter-İş önderliğinde "Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu" kuruldu.⁷ Komisyon hazırladığı rapor ile çözüm önerilerini sundu (6). Tabii iş cinayetleri devam etti ve ilki daha etkili olmak üzere 2008 yılının Şubat ve Haziran aylarında Tuzla Havza grevleri gerçekleştirildi. Özellikle Şubat grevine binlerce işçi iş cinayetlerinin sonlandırılması ana talebiyle katıldı. Aynı yıl TBMM'de Tuzla Araştırma Komisyonu kuruldu. Önemi bir sendikandan bürokratlarla değil direkt olarak Meclis'le ve tek tek patronlarla değil tersane işverenlerinin örgütü olan GİSBİR'le masaya oturmasından kaynaklanıyordu (7).⁸

Tersanelerdeki mücadele süreci 2008'in ikinci yarısı ile birlikte sönümlenmeye başladı. Üretimin daralması veya kaydırılması gibi nedenler gerekçe gösterildi. Ancak kişisel kanım şudur: Çok önemli kazanımlar elde edilmiş ve bir deneyim oluşturulmuştur. Ancak kitle hareketi anlamında Limter-İş bölgedeki tüm sosyalist mücadeleyi kapsayıcı bir özellik gösterememiştir. Yine ülke çapında devrimci bir partinin eksikliği işçilerin mücadeleye katılımını sınırlayan, süreksizleştiren ve mücadelenin sıçrayamamasının temel nedenidir...

Kot kumlama, işçi aileleri ve Sendika.Org⁹: Kot kumlama sonucu işçilerde silikozis oluşmasının tespiti 2004 yılına dayanır. Ancak 2006 yılı ile beraber özellikle Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde tespit edilen silikozis hastalarında artış oldu. Çünkü ünlü markalar için İstanbul'un çevre semtleri (Alibeyköy, Küçüksu, Sultaçifliği, Halkalı) başta olmak üzere Anadolu'nun farklı yerlerinde kot taşlamak amacıyla kumlama ve zımpara atölyeleri hızla çoğalmıştı. Hekimlerin ve bazı sosyalist grupların önderliğinde "Kot Kumlama İşçileri Dayanışma Komitesi" oluşturuldu. Verilen mücadele sonucu Sağlık Bakanlığı Nisan 2009'da yayınladığı bir genelge ile ölümle sonuçlanabilen bir akciğer hastalığı olan silikozise yol açtığı gerekçesiyle her türlü kot giysi ve kumaşlara uygulanan püskürtme işlemi kum, silis tozu veya silika kristalleri içeren herhangi bir madde kullanılmasını yasakladı (8). Ancak eylemler devam etmiş Eylül 2010'dan sonra sigortasız çalıştırılan silikozis işçilerine de sosyal güvenceden yararlanma hakkı tanınmıştır.

Kişisel kanım birçok eksikliğine rağmen yaşanan bu süreç meslek hastalıklarına dair mücadelede egemen olan tanı sistemi oluşturma söylemini aşması ve vurgunun "örgütlenerek önlemeyi yöntem haline getiren bir işçi mücadelesi"nde olduğunu göstermesi açısından önemli bir deneyim olmasındadır...

Yine ülkemizde bir ilk örgütlenme gerçekleşti. Şimdilerde adı "Adalet Arayan İşçi Aileleri"ne evrilen çalışmanın kökeni 31 Ocak 2008 tarihine dayanıyor. İstanbul Davutpaşa'da maytap atölyesinde meydana gelen patlamada 21 işçi öldü ve yüzlerce kişi yaralandı. Bunun üzerine 1Umut Derneği'nde örgütlenen, patlamada yakınlarını kaybeden işçi aileleri hukuksal olarak bir adalet mücadelesi başlattılar ve İstiklal Caddesi'nde bir süreliğine nöbet eylemi yaptılar. 3 Şubat 2011'de ise Ankara Ostim ve İvedik sanayi sitelerinde peşpeşe patlamalar meydana geldi, 20 işçi öldü ve 43 kişi yaralandı. Davutpaşalı işçi ailelerinin Ostimli işçi ailelerini ziyareti ile beraber yeni bir süreç başladı ve işçi aileleri ile hukuksal davalar Türkiye'nin gündemine geldi. Geline nokta Esenyurt, Kozlu, Güllük vb. birçok yerden aileler sürece katıldı. Her ayın ilk pazar günü Galatasaray

Lisesi önünde Vicdan ve Adalet Nöbetleri tutulmaya başlandı.¹⁰

Kişisel kanım sürece dair birçok eleştiri getirilebilir. Ancak yeni bir sendikal hareketin oluşturulmasında önemli bir ayak olacak işçi ailelerinin de örgütlenmenin içinde olması gerekliliği, bu nöbet ve dava süreçlerinin önemini açıklamaktadır.

Son olarak Sendika.Org'un aylık olarak hazırladığı "İş Kazaları Raporu"na değinelim. 2008 yılında sekiz ay yayınlanan raporlar 2009 Haziranında yeniden yayınlanmaya başlandı. Tabii İSİG Meclisi'nin mücadelesinin oturması ile birlikte gereksizleştiği 2011 yılı Eylül ayına kadar.¹¹ Ancak bu raporları bir üst seviyeye sıçratan 2010 yılı raporudur. Burada istatistik, ilk defa güncel olaylar eşliğinde ve çalışma koşullarına değinilerek açıklanmıştır (9). Tabi bu noktada görülen bir hususu tekrar hatırlatmak gerekir. Alanda verilen mücadeleler ve Kızıl Bayrak'ta ve bir iki yayın organında yayınlanan haberler dışında hakim olan dil "iş cinayeti" değil "iş kazası"dır. Bu anlamda sosyalistlerin ve işçi hareketinin bütünü için hala sermayenin dili aşılamamıştır.

Çözüm önerileri ile pratik yöntem arasındaki açığı kapatmak isteyen bir araç: İSİG Meclisi

Meclis sürecine 2010 yılına ait bir yazıdan alıntı yaparak başlamak istiyorum... "Son dönemde konuya dair (özellikle Tabip Odası öncülüğünde) meslek ve sendikal örgütler sempozyumlar ve çalıştaylar düzenliyor. Ancak bu etkinliklerde işçi sağlığı ve iş güvenliği konusuna dair çok genel çözüm önerileri sunuluyor. Örneğin geçen yıl yapılan "işçi sağlığı ve iş güvenliği platformu" etkinliğinin sürdürülebilirliği sağlanamadı. Sürmeme nedeni ise işçiler dışındaki bileşenlerin aktif olması, işçilerin katılımının süresiz oluşuydu.

Bunun nedeninin çözüm önerileri ile pratik yöntem arasındaki açığı farkından kaynaklandığını düşünüyorum. Çünkü emek örgütleri çok genel bir çerçeve çiziyor ve uzun vadeli çözüm süreçlerine odaklanıyor. Oysa işçiler ve kamuoyu tarafından "en görünür sorunlar kısa vadede en hayati sorunlar" olarak algılanmaktadır. Bu yüzden ilk pratik adımların ve reflekslerin ölümlü, yaralanmalı iş kazalarına ve ölümcül meslek hastalıklarına yoğunlaştırılması gerekmektedir. Böylece işçiler konuyu daha çabuk sahiplenebilir ve konu görü-

nür hale gelebilir. Pratik bu çıkış noktasından genişletilmelidir.

Tuzla ve silikosiz mücadelelerinin daha görünür olmasının esprisi buradadır. Sorunun asıl sahiplerinin sesi, her durumda daha inandırıcı ve daha gerçek olmaktadır..

...Yukarıda dile getirdiğim öneriler çoğaltılabilir ve zenginleştirilebilir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusu fiili, TİS, yönetmelik, iş kanunu ve anayasal düzeylerde kazanımlarla ilerleyebilir. Ancak temel olan "işçinin işin örgütlenme sürecinin tek belirleyeni olabilmesi" mücadelesidir.¹²

İki vurgu önemliydi. Birincisi yapılan tartışmalar ile yaşam arasındaki açığı farkının çokluğu. Ancak ve ancak pratik mücadelenin birleştiriciliği ve mücadelenin genişletilmesiyle sağlanabilirdi. İkinci olan ise işçi sağlığı mücadelesinin, işçi sınıfının iktidar mücadelesinin bir parçası ve ayrı düşünülemez oluşuydu. Yaşam içinde bu diyalektik bağ nasıl kurabilirdik?

İSİG Meclisi pratiğinin en önemli kazanımı iş cinayetleri raporlarıydı. Sistematik hale getirilen raporlarda kaç işçi, hangi işkolunda, nasıl ölüyorlardı. Cinsiyet, yaş, şehir dağılımları nasıldı. Sendikası-sendikasız, göçmen ya da çalışma koşulları neydi. Bu hususlar mücadelenin hareket noktalarını belirleyen ve bütünsel mücadele ile bağları kurabilecek hususlardı.

İstatistik ile bu bağları kurabilmesi, devlet kurumlarının yetersizliğini gösterebilmesi, gelişerek devam eden grafikleşen, broşürleşen şimdilerde ise haritalaşacak ve kamu spotları hazırlayacak bir noktaya evrildi raporlar. Esasen herkesin katılabileceği kadar basit ama etki gücü anlamı ile de bir o kadar da devrimci bir araç oldu.

Alanda yapılan çalışmalar küçük fakat derin bağlar kuruyordu. Her ay raporların işçi sağlığı sorununun yaşandığı bir işyeri önünde ya da bir direniş alanında yapılması mücadelenin yaygınlaşmasına ve somut kazanımlar elde edilmesine yol açtı. İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde 2012'den bugüne yapılan mücadele durumu özetliyordu: Alanda bulunan sendika, meslek odası, dernek ve öğrencileri içine katan bir çalışma oluşturuyorsunuz. Hepsinin ortak noktasında bulunan ama özerkliğini koruyan bir İSİG Meclisi ile müdahil oluyorsunuz ve bu durumun meşruluğu sorgulan-

mıyor. Üç yıllık süreklilik, 6331 Sayılı İSG Yasası'nın uygulanmasına müdahale, kadro sorunu, soruşturma vs. Ama son olarak iş cinayetinde Zafer Açıkgozlu'nun yaşamını yitirdiği kanalizasyon olayının ikincisinin yaşanmasını önlüyorsunuz: Bir binada kanalizasyon birikiyor. Dekanlık temizlik işçilerini görevlendiriyor. İşçiler hayır deyip doktor arkadaşlarıyla olay yerini fotoğraflıyor, İSG uzmanına tutanak tutturuyor ve Dekanlığa gidiyorlar. Nitekim yarım saat sonra asli görevli olan İSKİ çağrılıyor ve temizlik yapılıyor. İşçilerin kendi yaşadıkları soruna müdahale ederken yıllardır söylenen ortak mücadeleye, sendikal bir hareket oluşturmaktan genç bir kadro kuşağının oluşmasına kadar... Mücadelenin öncü unsurlarının bayrağının sosyalizm olduğunu söylemeye gerek var mı?

Sendikal eğitimlerden iş cinayeti yaşanan alanlara gidip rapor tutmaya, tek tek sendika ve meslek odalarını gezmeye hatta tek tek bireylere emek vermeye, aile örgütlenmelerinin oluşumuna omuz atıp işçi sağlığı mücadelesinin görünür olmasına kadar uzana bir mücadele... İnce bir işçilik ve hala devam eden bir süreç...

Eksiklikler yapılanlardan daha çok. Kurumsallaşamama ki en basiti yazılı bir broşürümüz ilk defa Temmuz 2015'te basıldı.¹³ Sendika ve meslek örgütü bağları hâlâ zayıf. Alanı belirlemeye dair araçlar oluşmadı. Özel çalışmalar hayata geçirilemedi. Örneğin hâlâ göçmenler, çocuklar ya da emekliler için süreklileşen bir faaliyet yok. Oysa sömürge kapitalizminin zayıf karınları bunlar...

Kişisel kanım şudur: İSİG Meclisi hala bitmeyen ve hala kurulma faaliyetinde olan bir deneyim. Ama ana vurgu harekete. Bilginin kurumsallaşmasını harekete bağlamanın doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü işçi sağlığı mücadelesinin sıçramasına mı yoksa kavramsal-teorik tartışmalar yapmanın önceliğine mi önem verilmeli sorusuna verilen cevap ilki olmalı. Güncel politik sorun işçi sağlığı mücadelesinin sıçramasıdır ve bugün onun sancılarını yaşıyoruz...

İş Cinayeti, İşçi Cinayeti...

MSG Dergisi için güzellere yapmaya gerek yok. Çünkü hepimiz kaynak olarak yararlanıyoruz ve 2000 yılından beri süregelen çok önemli bir kolektif...

Tam da bu noktada son sayı olan 53. sayının kapağında işçi cinayeti kavramı geçiyor ve Ramazan Türkmen'in kaleme aldığı "İşçi cinayetlerinin politik ekonomisi" yazısı tartışmamızda yer buluyor. Türkmen sekiz sayfa süren yazısında Marks'ın Kapital 1-2-3 ve Engels'in İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu kitabından referanslar veriyor (10). Yazı Marksizmin genel doğruları üzerinden şekilleniyor, hatırlatmalar yapılıyor. Buraya kadar tamam. Hatta yazının başında 2000'li yıllarda yazılı olarak bildiğim ilk iş cinayeti kavramını kullanan Yüksel Akkaya'nın yukarıda değindiğim Engels'ten alıntısının hemen hemen aynısı Derginin yedinci sayfasında yapılıyor...

Yazının son sözünde ise şu ifadeler yer alıyor:

"Ancak ister bilim ile anlayalım isterse mahkemeye götürülim sorun emek ile sermaye ilişkisinden kaynaklanır. Tüm bu basit gerçeğe karşın ege-men algı yağmanın kaynağında iş sürecini görür ve cinayetleri iş cinayeti olarak adlandırır. Sorunun iş sürecinden kaynaklandığını iddia etmek açıklıklarının nedenini makinelerde gören Ludistlerin saflığını tekrar etmekten farklı değildir. Nasıl ki işçilerin, işsizliğin kaynağı makineler değilse, farklı mülkiyet ilişkilerinde aynı makineler işçilerin daha az çalışmasını sağlayarak onların özgürlük alanlarının gelişmesinin nedeni olacak işçi cinayetlerinde de sorunun kaynağında iş süreci yer almaz. Sorunu iş cinayeti olarak adlandırmak ölümlerin nedenini barete, maskeye, işçinin dikkatsizliğine, uyanık olamamasına indirgemek demektir.

Unutmak her şeyi bir sis perdesinin ardına gizler. Unuttuğumuz için işçi cinayetlerinin adı iş cinayetidir." (10)

1. Marksizmin genel doğrularını yazı boyunca tekrarlayıp sondan ikinci paragrafın bir kısmında yazılan bu bölüm ile "işçi cinayeti" kavramı temellendirilemez.

2. Sorunun emek ve sermaye ilişkisi dışında kavrandığını kim savunuyor?

3. İşçinin işin örgütlenme sürecinin tek belirleyeni olabilmesi diye bir ifade kullanmıştım. Buradan ya da üreten biziz yöneten de biz olacağız sloganından sorunun üretim araçlarının mülkiyeti sorunu olduğu anlaşılıyor mu? Yoksa işçilerin bir sosyal partner olmasını ya da yatay organizasyonlar şeklinde iş örgütlenmesi yapılmasını istediğimizi mi kastediyoruz? Söylediğim açık değil mi?

4- Türkiye’de üniversitelerin inşaat mühendisliği bölümlerinde bile verilen derslerde “iş kazalarını önleme ve kontrol temel prensipleri” anlatılırken “en son sırada” bireysel koruyucu ve donanımların önlem olarak alınması gerektiği ifade edilir. Yani devletin üniversitelerinde verilen eğitimde bile teorik olarak en sonda ifade edilen bir husus. Hal böyleyken “Sorunu iş cinayeti olarak adlandırmak ölümlerin nedenini barete, maskeye, işçinin dikkatsizliğine, uyanık olamamasına indirgemek demektir” demek işçi sağlığı mücadelesini anlamamak demektir. Herhangi bir raporumuz bile okunmadı mı?

Tabii bu yazıdan çok ilgimi çeken nokta “Editörden” yazıydı. Burada geçen bir paragraf dikkat çekiciydi. “...6331 Sayılı ‘İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası’ bilindiği üzere ‘işçi cinayetlerinin sorumlularını perdelemeye’ koyulurken; ‘Kuramsal hümanizmanın’ gölgesinde olup da kendisine işçi sağlığını dert edinenlerin bir cenahı da iş kazalarından ve meslek hastalıklarından ölümleri sınıfsal bağlamından kopararak, ‘işçi cinayeti’ kavramı yerine ‘yaygın kullanımın kabulü yanılığısına düşerek’ ‘iş cinayeti’ kavramsallaştırmasına varmıştır. Oysa ki; Sınıflı ve sınıfsız toplumlarda ‘İş’ bir üretim organizasyonuyken, ‘işçi’ kendisini de yok edecek olan bir sınıfsallığa gönderme yaparak kapitalizmi hedef alır. Bu nedenle sınıflı toplumdaki iş kazası ‘işçi cinayeti’ iken, sınıfsız toplumdaki iş kazası ise ‘gerçek bir iş kazasıdır’. Çünkü ‘üretim toplumsallığı ile temellükün bireyselliği’ çelişkisi üzerinden yapılan, ‘perdelenemez bir toplumsal düzen’ tartışmasının zemin tuttuğu kavramsallaştırmadır asıl olan... (11)

1. Kuramsal hümanizma kavramı okuyanlar tarafından ne kadar anlaşılır bilmiyorum. Ama gündelik dile çevirince kastedilen “Kapital’i pek anlamamışsınız” demek oluyor. Nitekim kavramı takiben sınıfsal bağlamdan kopulduğu belirtiliyor. Mücadele örgütümüz M/L olmadığı için bireysel ifadelerimiz dışında gündelik ortaklaştırıcı bir dili tercih ediyoruz. MSG Editoryası’nın bu eleştiriyi getirmesinde süreci farklı okumamız yatıyor. Sorun yukarıda da belirttiğim gibi işçi sağlığı mücadelesinin sıçraması sorunu mu yoksa işçi sağlığı alanında varolan kazanımları savunma sorunu mu?

(İşçi sağlığı alanında liberaller mi öncülük ediyor? Tabii ki hayır. Böyle bir tehlike mi var? Hayır

çünkü böyle unsurlar mücadele içinde olsa bile öncülüğü alabilecek güce sahip değiller ve ayrıca biz abdestimizden eminiz.)

2. Yaygın kullanımın kabulü iş kazası mı yoksa iş cinayeti kavramı mı? Yazının en başında iş kazası kavramının sermayenin ve devletin dili olduğunu ve mücadelenin zayıfladığı dönemlerde içimize kadar sızdığını belirtmiş ve gelişim sürecini anlatmıştım. İş cinayeti kavramı ise işçi sınıfı mücadelesi içinden çıkan bir kavramdır ve hâlâ tam egemen değildir. Kavramın yaygınlaşması sosyalistlerin söke söke verdiği mücadeleler sonucu olmuştur. İş cinayeti kavramı nasıl “yaygın kabul” olarak değerlendiriliyor?

3. Engels’in “İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu” kitabında ilgili bölüme atfen kaza değil cinayet kavramını kullanmış ve tek tek işçileri öldüren ama bunu işçi sınıfına dönük saldırısı içinde yapan burjuvazinin fail olduğu vurgusu ile de kavramı iş cinayeti olarak kullanmıştık. Buradan hareketle Çapa örneğinde de verdiğim gibi özünde burjuvaziye yönelen öznenin yani sınıfın hareketinin bu durumu ortadan kaldırdığını ifade etmiştik. İş cinayeti kavramından anladığımız buydu.

4. İş cinayetleri mücadele bayrağının oluşmasında MSG Dergisi’nin de payı büyük. 2013 yılı sonuna kadar katıldığımız ortak etkinliklerde ve yazılan yazılarda Editorya’dan arkadaşlarımız da kavramı iş cinayeti olarak kullanıyordu. Peki o zaman kuramsal hümanizmanın gölgesinde kalıp işçi ölümlerini sınıfsal bağlamından mı koparmıştı MSG? Ne oldu da dün iş cinayeti derken bugün aynı referans noktalarından hareketle işçi cinayeti deyip dün ortak düşünülen insanlara bu eleştiri getiriliyor?

Son Söz Olarak

İşçi sağlığı mücadelesinin sıçramasının yolları nelerdir ve bir bütün olarak işçi sınıfı ve örgütleri “barış mücadelesini” nasıl bir alt ana başlık haline getirir? Soru budur ve enerjimiz buraya odaklanmalıdır...

Kaynaklar

1. Güranlı, E. (2015) “İş cinayetleri mi işçi cinayetleri mi”, <http://ilerihaber.org/yazarlar/emre-gurcanli/is-cinayetleri-mi-isci-cinayetleri-mi/1335/>, 21 Haziran 2015.

- Güranlı, E. (2014) "Emeğin Sağlığı ve Güvenliği", <http://ilerihaber.org/yazarlar/emre-gurcanli/emegin-sagligi-ve-guvenligi/42/>, 16 Ağustos 2014.
- Yalçın, İ. (2014) "AKP tarımda küçük köylülüğü zorla mülksüzleştiriyor", <http://www.sendika1.org/2014/12/akp-tarimda-kucuk-koylulugu-zorla-mulksuzlestiriyor-i-ibrahim-yalcin/>, 13 Aralık 2014.
- Akkaya, Y. (2006) "İş kazası mı, cinayet mi", http://www.kizilbayrak.org/2006/sikb.06.04/sayfa_11.html, 4 Şubat 2006.
- <http://bianet.org/biamag/emek/80454-tuzlada-yargi-emniyet-isveren-gudumunde>
- TMMOB (2008) Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu, Tuzla Tersaneler Bölgesi'ndeki Çalışma Koşulları ve Önlenabilir Seri İş Kazaları Hakkında Rapor, TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, İstanbul: Şubat 2008.
- Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss295.pdf>, Temmuz 2008.
- T.C Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, GENELGE 2009/2.4.
- Babaç, A. T.; Çakır, M. (2011) İş kazalarına dair mitler ve gerçekler: Öldüren güvencesizliktir..., http://www.guvenlicalisma.org/index.php?option=com_content&view=article&id=456:is-kazalarina-dair-mitler-ve-gercekler-olduren-guvencesizliktir-alp-tek-in-babac-s-murat-cakir&catid=151:yazar-arsivi&Itemid=216, 23 Şubat 2011.
- Türkmen, R. (2015) "İşçi Cinayetlerinin Ekonomi Politikası", Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Sayı: 53, S:2-10, 2015., <http://www.ttb.org.tr/MSG/images/files/dergi/53/53.pdf>
- Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Sayı: 53, Editörden, <http://www.ttb.org.tr/MSG/images/files/dergi/53/53.pdf>, S:1, 2015.
- hem oransal olarak ilk kez düşmeye başladı. Konu ile ilgili tablolar için bakınız. İbrahim Yalçın, AKP tarımda küçük köylülüğü zorla mülksüzleştiriyor, <http://www.sendika1.org/2014/12/akp-tarimda-kucuk-koylulugu-zorla-mulksuzlestiriyor-i-ibrahim-yalcin/>, 13 Aralık 2014.
- Limter-İş'teki kümelenme derken salt sendikal kadroları değil bölgede mücadele eden bütün sol unsurları kastediyorum.
- İbrahim Levent Dearsan Tersanesi'ne bağlı taşeron Sonay Denizcilik'te çalışan 16 yıllık tersane işçisiydi. Patlamada ağır yaralanıp tedavi gördüğü Güllhane Askeri Tıp Akademisi Hastanesi'nde 26 Ağustos'ta yaşamını yitirecekti. Patlamanın ardından tersane önünde iş cinayetlerini protesto eden Limter-İş'lilere polis müdahale etmiş, sendika yöneticilerini ve üyelerini gözaltına almıştı.
- Komisyonun kuruluşuna dair Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu Üyesi Aslı Odman ile yapılan söyleşi. <http://www.milliyet.com.tr/Pazar/HaberDetay.aspx?ArticleID=979264&Date=17.08.2008&Kategori=pazar&Type=HaberDetay&b=%93Tuzla%92da%20kan%20pazarl%FD%F0%FD%20yap%FD%FDy%94>, 16 Ağustos 2008.
- Komisyon konu ile ilgili olarak bir rapor hazırladı. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss295.pdf>, Temmuz 2008.
- Bu dönemde değinemeyeceğim birçok örnek var. Kocaeli Yıldız Sunta işçilerinin mücadelesi, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şube kurucularından Gülseren Yurttaş'ın iş cinayetinde ölümü ve takiben mücadeleler, Sosyal Haklar Derneği Hak İhlalleri Raporu vb...
- Adalet Arayan İşçi Aileleri'nin internet adresinde bakarak süreç ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi sahibi olunabilir. Bakınız. <http://iscinayetleriniunutma.org/>
- İş kazaları raporlarını incelemek için bakınız. <http://www.sendika1.org/tag/is-kazalari-raporu/>
- Ekim 2010. İstanbul Tabip Odası'na verdiğim değerlendirme notundan.
- 2015 yılı ilk altı ayını kapsayan iş cinayetleri raporu evveli İSİG Kadın Meclisi'nin basılı bir broşürü var. Ancak daha özerk bir çalışma olduğu için bu yazı kapsamında değinmedim...●

Dipnotlar

- ÇSGB ve İSG Genel Müdürlüğü, **İş kazası diye bir şey yoktur kamu spotu**, <https://www.youtube.com/watch?v=zLiGVqT0GJY>, 4 Şubat 2015.
- İş kazası kavramının ve alt argümanlarının bir eleştirisi için bakınız. Emre Güranlı, **Emeğin Sağlığı ve Güvenliği**, <http://ilerihaber.org/yazarlar/emre-gurcanli/emegin-sagligi-ve-guvenligi/42/>, 16 Ağustos 2014.
- Elbette bir bütün içinde. Çünkü Yeraltı Maden-İş kapsamlı bir devrim mücadelesinin parçası olmuştur. Anlayışına paralel olarak iş cinayetlerine karşı mücadeleyi işçinin öznesi, belirleyici olduğu bir tarzda ele almıştır. Ama nedense işçi sağlığı mücadelesinde referans verilmiyor ve yaptığı pratikler araştırılmıyor...
- Bu konuda özellikle kırsal-kentsel nüfus oranlarının objektif bir bilgi oluşturduğunu düşünüyorum. Neoliberal sömürge kapitalizminin uygulanma tarihi olan 1980'den itibaren bugüne kırsal nüfus hem nicel